

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора,
професора кафедри ортодонції ДНП “Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького” Чухрай Наталії Львівни
на дисертаційну роботу Малашенко Наталії Юрївни
на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування діагностики та лікування
ретенції зубів у фронтальній ділянці», подану в разову спеціалізовану
вчену раду 26.613.242 Національного університету охорони здоров'я
України імені П. Л. Шупика на здобуття ступеня доктора філософії в галузі
знань 022 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Затримка прорізування постійних зубів залишається однією з актуальних проблем сучасної стоматології, зокрема ортодонції. За даними дослідників (Ducommun F., Bornstein M.M., Bosshardt D., Katsaros C., & Dula K. (2018)) від 2,9 до 18,84% пацієнтів з даною патологією, що звертаються по ортодонтичну допомогу, мають деформацію зубних рядів, зумовлену порушенням прорізування окремих чи кількох зубів. Затримка прорізування зубів часто діагностується у клінічній практиці (0,8-8% випадків) та може супроводжуватись не лише морфологічними змінами, але й функціональними та естетичними порушеннями, впливаючи також на психоемоційний стан пацієнтів. Найчастіше така патологія виявляється у фронтальній ділянці верхньої щелепи, зокрема у зоні іклів, що зумовлено як анатомічною будовою, так і просторовими умовами зубного ряду в період активного росту.

Ранній скринінг такої зубощелепної аномалії, як ретеновані зуби, є важливою умовою для формування стабільної оклюзії, запобігання деформаціям зубної дуги та зменшення потреби в складному лікуванні у майбутньому. У багатьох випадках своєчасне ортодонтичне втручання може сприяти спонтанному прорізуванню або покращенню положення зубів із затримкою прорізування.

Удосконалення методів лікування ретенції постійних зубів залишається важливим напрямом сучасної ортодонції. Вибір лікувальної тактики має ґрунтуватися на комплексній оцінці клінічної ситуації, з урахуванням віку

пацієнта, просторового положення ретенowanego зуба, стану зубної дуги та наявності супутніх аномалій прикусу.

З метою досягнення більш передбачуваних результатів і мінімізації ризиків необхідно впроваджувати новітні технології у плани лікування. Комплексний підхід до діагностики та лікування ретенowanych зубів передбачає не лише застосування сучасних візуалізаційних методів, але й мультидисциплінарну взаємодію фахівців. Врахування індивідуальних анатомічних та морфологічних особливостей дозволяє не лише покращити прогноз лікування, а й запобігти функціональним порушенням, що можуть виникати при несвоєчасному втручанні.

З огляду на поширеність даної патології та її потенційні наслідки для загального стану зубощелепної системи, питання діагностики й тактики ведення пацієнтів з ретенцією залишається актуальним як у науковому, так і у практичному аспектах. Саме тому систематизація клінічного досвіду та уточнення особливостей прояву ретенції в конкретних анатомічних зонах є необхідною умовою для вдосконалення підходів до лікування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація Малащенко Наталії Юріївни є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри стоматології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика «Клініко-лабораторне обґрунтування застосування сучасних медичних технологій в комплексному лікуванні та реабілітації основних стоматологічних захворювань» (номер державної реєстрації 01117U006451). Авторка є співвиконавицею зазначеної теми.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Уперше проведено системний аналіз клініко-рентгенологічних характеристик затримки прорізування постійних зубів фронтального відділу верхньої щелепи у дітей 7–14 років. Встановлено високу частоту односторонньої ретенції ікл, що дозволило більш точно окреслити типову локалізацію та форму прояву патології у зазначеній віковій групі. Уперше систематизовано чинники ризику затримки прорізування шляхом об'єднання анамнестичних, антропометричних,

рентгенологічних та клінічних показників у цілісну прогностичну модель. Виявлено значну частку випадків із поєднанням декількох несприятливих умов, що має важливе значення для диференційованого підходу до оцінки ризиків. На підставі морфометричного аналізу встановлено характерні зміни в параметрах зубної дуги у дітей із затримкою прорізування, серед яких найбільш показовим є зменшення її мезіодистального розміру та часте поєднання з дистальною оклюзією.

Запропоновано ортодонтичний апарат з функцією одночасного трансверзального розширення та дисталізації, що дозволяє створювати простір у зубному ряду без застосування інвазивних втручань.

Науково обґрунтований підхід дозволив суттєво зменшити час досягнення терапевтичного ефекту, що має практичну цінність у сучасній ортодонтичній практиці. Таким чином, результати дослідження становлять вагомий внесок у розвиток ортодонтії та відкривають перспективи подальшої оптимізації протоколів лікування ретенуваних зубів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації, їх достовірність. Дисертація Малащенко Наталії Юріївни представлена українською мовою з дотриманням норм наукового стилю викладу, що забезпечує термінологічну точність, чіткість аргументації та логічну послідовність подання матеріалу. Використана лексика відповідає фаховому рівню роботи, а структура тексту сприяє цілісному сприйняттю змісту дослідження.

У роботі чітко сформульовано мету й окреслено завдання дослідження, які логічно пов'язані між собою та реалізовані впродовж усього дослідження. Наукова праця виконана з урахуванням сучасних методичних підходів і ретельним добором дослідницьких методів на кожному етапі. Основні положення, висновки та практичні рекомендації базуються на достовірному емпіричному матеріалі, що підтверджує репрезентативність результатів. Зокрема, проаналізовано 684 набори даних конусно-променевої комп'ютерної томографії дітей віком 7–14 років, а також використано 280 анкет для

дослідження чинників ризику ортодонтичної патології та аналізу клініко-лабораторного профілю.

Статистичне опрацювання даних здійснено на належному науковому рівні з використанням відповідних методів медико-статистичного аналізу. Обробка даних проводилась із застосуванням програмних засобів Google Docs і Microsoft Excel 2010, Statsoft STATISTICA 10.0. Таблиці й графіки в роботі чітко структуровані, інформативні та слугують переконливою ілюстрацією до сформульованих тез. Висновки дисертації базуються на перевірених даних та мають належне статистичне підтвердження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про клініко-епідеміологічні характеристики затримки прорізування постійних зубів у дітей. Зокрема, уточнено її високу поширеність у фронтальній ділянці верхньої щелепи серед пацієнтів віком 7–14 років. Ці дані є важливим доповненням до загальної концепції ранньої діагностики та профілактики порушень прорізування й формують наукову основу для індивідуалізації підходів ортодонтичної допомоги в період змінного прикусу.

Результати проведених досліджень Малащенко Н.Ю. має важливе практичне значення у практичній роботі лікаря-ортодонта, а саме: вони стали основою для впровадження вдосконалених методів виявлення та лікування затримки прорізування постійних зубів у дітей; запровадження анкетування дозволило систематизувати дані щодо етіологічних чинників, що ускладнюють прорізування; морфофункціональний підхід сприяв покращенню діагностики та контролю динаміки лікування; створена ортодонтична конструкція забезпечує безпечне формування простору в зубному ряду без видалення, що дозволяє скоротити строки лікування та підвищити її ефективність.

Отримані результати застосовуються у фаховій клінічній практиці та в освітньому процесі, що підтверджено 14-ма актами впровадження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження в повному обсязі

висвітлено у 11 наукових публікаціях автора, зокрема: 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, які відповідають критеріям, затвердженим МОН України; 7 тез доповідей представлено у збірниках матеріалів українських та міжнародних науково-практичних конференцій і симпозиуму;

Відомості щодо відсутності порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки наукової роботи Малашенко Наталії Юріївни, ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації, фабрикації, чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання наукового дослідження даних, не виявлено. Робота виконана самостійно, має оригінальний характер і відповідає принципам академічної доброчесності.

Оцінка змісту, оформлення та обсягу дисертації. Дисертація Малашенко Н.Ю. викладена державною мовою та оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Дисертація складається з анотації на державній і англійських мовах, змісту роботи, переліку умовних позначень, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, 6 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій та списку використаних джерел літератури та додатків.

Анотація до дисертації подана українською та англійською мовами й повністю відповідає вимогам до наукових праць такого рівня. У ній відображено основні положення дослідження, зазначено його наукову новизну, а також теоретичну й практичну цінність одержаних результатів.

Вступ дисертації має традиційну будову. Здобувачка обґрунтовує актуальність обраної тематики, чітко визначає мету та завдання дослідження. Окремо охарактеризовано методологічний підхід, обсяг і структуру наукової роботи, зв'язок з чинними науково-дослідними програмами. Наведено відомості щодо апробації результатів, сформульовано наукову новизну, практичну значущість проведеного дослідження, а також вказано на власний внесок у досягнення отриманих результатів.

Розділ I “Сучасний погляд на проблему порушення прорізування зубів (огляд літератури)” присвячений огляду літератури, викладений на 32 сторінках. У **першому підрозділі** дисертації подано ґрунтовний огляд сучасної наукової та статистичної літератури щодо розповсюдженості. **Другий підрозділ** присвячений сучасним методам діагностики затримки прорізування постійних зубів. У **третьому підрозділі** автор заглиблюється у різні підходи до лікування даної патології, зазначаючи, що планування ортодонтичного лікування пацієнтів із затримкою прорізування зубів може бути дуже складним, і лікування таких випадків вимагає міждисциплінарного підходу з урахуванням загальних характеристик пацієнта. Авторкою проаналізовано 175 джерел, що дало змогу окреслити сучасний стан проблеми, виявити наявні прогалини в наукових знаннях та визначити напрями подальших досліджень.

Підсумовуючи розділ автор формулює структурований висновок. Зазначає, що незважаючи на те, що затримка прорізування зубів зустрічається нечасто, дану патологію слід вчасно діагностувати і лікувати, щоб уникнути потенційного негативного впливу на функцію жування, естетику, впевненість, психічне здоров'я та вимову. Належна діагностика та лікування затримки прорізування зубів, включаючи врахування факторів порушень розвитку, можуть допомогти забезпечити оптимальні тривалі результати втручання та уникнути рецидивів захворювання.

Результати, викладені у розділі, опубліковані в одній науковій праці автора.

Зауваження: практично немає, але у назва підрозділу 1.1 недоцільно вказувати період прикусу. Можливо слід перефразувати назву підрозділу на: «Розповсюдженість затримки прорізування постійних зубів фронтальної ділянки верхньої щелепи».

У **розділі II** “Матеріали та методи дослідження” в дев'яти підрозділах авторка описує загальну характеристику проведених досліджень, детально характеризує комплекс клінічних та додаткових методів, використаних у ході виконання дослідження, особливості механіко-математичного моделювання

лікування затримки прорізування постійних зубів, представляє запропонований метод лікування, що включає ортодонтичний апарат, та проведені статистичні методи дослідження.

Детально охарактеризовано структуру спеціально створених анкет, які були застосовані для збору даних. Обрані методики є актуальними, науково обґрунтованими та адекватними до поставлених у роботі завдань.

Розділ проілюстрований 1 таблицею та 9 рисунками, які відображають застосовані методи обстеження. Результати, викладені у розділі, опубліковані у двох наукових працях автора.

Зауваження: немає.

У розділі III “Поширеність, фактори ризику та клінічні особливості затримки прорізування постійних зубів фронтальної ділянки верхньої щелепи в період змінного прикусу” наведено результати ретроспективного аналізу 684 конусно-променевих комп’ютерних томограм дітей віком 7–14 років. Виявлено високу частоту затримки прорізування постійних зубів у фронтальній ділянці верхньої щелепи, переважно ікл. Проаналізовано морфологічні особливості зубної дуги та з’ясовано основні етіологічні чинники зазначеної патології. Результати анкетування батьків дозволили виявити низку супутніх чинників ризику, серед яких – соматичні, анатомічні, поведінкові та пренатальні особливості. Отримані дані свідчать про важливість комплексного збору анамнезу та своєчасної оцінки ризиків для раннього виявлення і профілактики ортодонтичної патології.

Результати, викладені у розділі, опубліковані у трьох наукових працях автора.

Зауваження. У третьому розділі подано обґрунтовані кількісні порівняння між клінічними підгрупами, однак сприйняття великого обсягу числових даних ускладнюється через відсутність візуалізацій. Включення графіків або діаграм дозволило б чіткіше відобразити виявлені закономірності та полегшити аналіз динаміки змін. Незважаючи на це, розділ є логічно побудованим, містить

переконливі емпіричні результати та загалом відповідає поставленим завданням дослідження.

У розділі IV “Оцінка клініко-антропометричних, рентгенологічних та функціональних показників у пацієнтів із затримкою прорізування фронтальної групи зубів верхньої щелепи” дисертації подано результати комплексного клінічного обстеження дітей віком 7–14 років із затримкою прорізування постійних зубів у фронтальній ділянці верхньої щелепи. Дослідження охоплювало фотометричні, електроміографічні та рентгенологічні методи, що дозволило глибоко проаналізувати морфологічні та функціональні особливості щелепно-лицевої ділянки у зазначеній категорії пацієнтів. Інформацію викладено системно, з використанням таблиць, графіків і статистичних розрахунків, що надає результатам належної наукової обґрунтованості. У цілому розділ є інформативним, добре структурованим та створює необхідну основу для подальшого обґрунтування вибору лікувальної тактики.

Результати, викладені у розділі, опубліковані в одній науковій праці автора.

Зауваження. У четвертому розділі доцільно було б виділити підрозділ “Результати конусно-променевої комп’ютерної томографії пацієнтів із затримкою прорізування зубів”, так як даний метод діагностики є сучасним та найбільш ефективним щодо оцінки положення ретинованих зубів, об’єму кісткової тканини навколо ретинованого зуба, прогнозу лікування та вибору методу лікування. Занадто об’ємні висновки до розділу.

Розділ V “Механіко-математична модель удосконаленого ортодонтичного апарата для лікування затримки прорізування фронтальних зубів верхньої щелепи в періоді змінного прикусу” присвячений опису запропонованого технічного рішення для покращення ефективності ортодонтичного лікування даної патології. Автором детально охарактеризовано конструкцію розробленого апарата, створеного для одночасного трансверзального розширення та дистального подовження верхньої зубної дуги. Наведено обґрунтування вибраних параметрів дії апарата, зокрема за допомогою математичного

моделювання визначено допустимі значення зусиль, напрямки переміщення та рівні напруження в тканинах. Представлені результати мають практичну цінність і можуть бути використані у щоденній ортодонтичній практиці для оптимізації лікувальних підходів.

Результати, викладені у розділі, опубліковані в одній науковій праці автора.

Зауваження. немає

У розділі VI дисертації “Результати проведеного ортодонтичного лікування пацієнтів із затримкою прорізування зубів фронтальної ділянки верхньої щелепи” викладено результати порівняльного аналізу ефективності запропонованої методики ортодонтичного лікування затримки прорізування постійних зубів у фронтальній ділянці верхньої щелепи у дітей. Показано, що застосування розробленого підходу дозволяє значно швидше сформувати простір для прорізування ретенуваних зубів порівняно зі стандартною методикою. Крім того, спостерігається прискорена нормалізація морфометричних характеристик щелепи, гармонізація фотометричних параметрів обличчя та відновлення електроміографічної активності жувальної мускулатури.

На основі отриманих результатів обґрунтовано доцільність впровадження цієї методики в ортодонтичну практику для лікування дітей із затримкою прорізування зубів у передньому відділі верхньої щелепи.

Зауваження: Доцільно було б висвітлити інформацію щодо можливих ускладнень або небажаних реакцій у ході застосування запропонованої методики.

Усі розділи дисертації містять логічно побудовані проміжні висновки, що підтверджують досягнення мети дослідження, та супроводжуються переліком наукових публікацій автора, у яких оприлюднено здобуті результати.

Розділ “Аналіз та узагальнення результатів дослідження” містить виклад основних завдань дисертації із порівнянням власного фактичного

матеріалу та результатів раніше відомих досліджень. Оформлений і викладений у повній відповідності з основними вимогами ДАК МОН України.

Зауваження: немає.

Висновки, сформульовані в дисертаційній роботі, відзначаються логічністю, послідовністю та змістовною повнотою, повністю відповідають поставленим завданням дослідження й обґрунтовані отриманими результатами.

Зауваження: немає.

Практичні рекомендації обґрунтовані і повністю відповідають отриманим результатам, мають конкретний характер, що підкреслює практичну значущість дослідження.

Зауваження: немає.

“Список використаних джерел літератури” представлено у посилань порядку 175 джерелами, які є інформативними та відповідають основному змісту роботи.

Оформлено з використанням стилю, віднесеного до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій.

Зауваження: практично немає, є поодинокі описки.

У **додатках** наведено матеріали, що засвідчують практичну реалізацію та апробацію результатів дослідження: анкету клініко-лабораторного симптомокомплексу ретендованих зубів, використану для вибору оптимальної тактики ортодонтичного лікування, а також анкету батьків пацієнтів, яка дозволила виявити низку супутніх факторів ризику затримки прорізування постійних зубів. Додатково представлено свідоцтва про реєстрацію авторського права і патент на корисну модель, що підтверджують наукову новизну й прикладне значення розробленої методики.

Публікації, підготовлені за матеріалами дисертації, відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо апробації результатів наукових досліджень, відображають основні положення роботи та свідчать про належний рівень наукової комунікації автора. Публікації за матеріалами дисертації повністю відповідають вимогам МОН України.

Особистий внесок здобувача в отримання наукових результатів. Усі етапи виконання дисертаційного дослідження виконані здобувачем самостійно. Авторка провела комплексний аналіз сучасної наукової, нормативно-правової та статистичної літератури за темою дослідження, сформулював мету та завдання роботи, розробив програму дослідження та обґрунтував вибір відповідних методів обстеження, які охоплюють клініко-лабораторні, фотометричні, рентгенологічні та електроміографічні підходи.

Здобувачка склала анкети для оцінки клінічного стану пацієнтів та виявлення чинників ризику затримки прорізування зубів. Самостійно сформовано масив первинних даних, проведено статистичний аналіз, узагальнено результати дослідження. Розроблено конструкцію ортодонтичного апарата з визначенням параметрів його дії. Отримані результати підтверджено авторським правом і патентом на корисну модель. Запропонована методика впроваджена в роботу профільних закладів охорони здоров'я.

Дані про відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки наукової роботи Малащенко Наталії Юріївни, ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації або фабрикації даних не виявлено. Робота виконана самостійно, має оригінальний характер і відповідає принципам академічної доброчесності.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У дисертаційній роботі виявлено незначні стилістичні неточності та поодинокі граматичні помилки, які не мають суттєвого впливу на загальну якість наукової праці й не знижують її наукового рівня. Зміст дисертації загалом викладено логічно, послідовно та відповідає вимогам до наукових текстів. Основні наукові положення і висновки не підлягають сумніву.

У ході рецензування дисертаційної роботи виникли питання дискусійного характеру.

Запитання:

1. Які конструктивні особливості модифікованого апарата, запропонованого у Вашій дисертації, забезпечують одночасне трансверзальне розширення та мезіодистальне подовження зубної дуги, і в чому полягають його переваги порівняно з існуючими ортодонтичними апаратами?
2. Які основні причини затримки прорізування постійних зубів у фронтальній ділянці, визначені у Вашому дослідженні, Ви вважаєте ключовими, та як отримані результати впливають на вибір оптимальної тактики ортодонтичного лікування?

Заключення

Відповідність дисертації спеціальності та профілю спецради.

Дисертаційна робота Малащенко Наталії Юріївни на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування діагностики та лікування ретенції зубів у фронтальній ділянці» відповідає паспорту наукової спеціальності 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та повністю узгоджується з профілем разової спеціалізованої вченої ради.

Відповідність дисертації вимогам, які пред'являються до наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Малащенко Наталії Юріївни на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування діагностики та лікування ретенції зубів у фронтальній ділянці» на здобуття ступеня доктора наук є завершеною, самостійною виконаною науково-прикладною роботою, у якій представлено вирішення наукової проблеми, що полягає у підвищенні ефективності ортодонтичного лікування затримки прорізування постійних зубів фронтальної ділянки верхньої щелепи в періоді змінного прикусу шляхом розробки та наукового обґрунтування застосування модифікованого апарата для одночасного трансверзального розширення та мезіодистального подовження зубної дуги верхньої щелепи.

З огляду на високий рівень актуальності теми, обсяг і глибину проведених досліджень, наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичну та практичну цінність, належну аргументованість висновків і враховуючи особистий внесок

автора, дисертаційна робота Малащенко Наталії Юріївни відповідає вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а також критеріям оформлення дисертацій, передбаченим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (із змінами).

На підставі вищезазначеного, Малащенко Наталія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент,
професор кафедри ортодонції
ДНП «Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького»,
д. мед. наук, професор

Наталія ЧУХРАЙ

Підпис засвідчую
Вчений секретар ДНП «Львівський національний
медичний університет імені Данила Галицького»
к. філ. наук, доцент

Світлана ЯГЕЛО